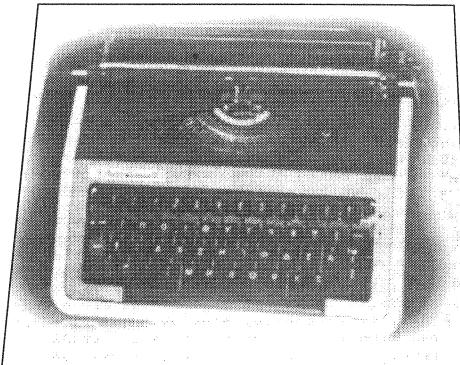

ΑΠΕΙΛΗΣΕ ΠΟΤΕ Η 17Ν ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ; Τρομοκρατώντας το παρελθόν

24

«Η εξάλειψη της τρομοκρατίας
είναι μια οφειλή που παρέμενε
εκκρεμής πολλά χρόνια και τώρα
καταβάλλεται στο “ταμείο” της συμφιλίωσης.»
Δημήτρης Ρέππας, «Ε», 15/3/2003

Όταν προσπαθείς να εξοβελίσεις βιαστικά το παρελθόν και ακόμα περισσότερο να το στείλεις στον εισαγγελέα, γίνεσαι ανυπόμονος και κυνικός —ειδικά αν σ' αυτό το παρελθόν υπάρχουν «λογαριασμοί» δικοί σου, ανεξόφλητοι. Ο λόγος για το σημερινό κράτος του εκσυγχρονισμού που διατείνεται μεγαλόφωνα ότι «εξαρθρώνει την τρομοκρατία» ενώ κλείνει χαμηλόφωνα τους εσωτερικούς λογαριασμούς του. Η ανυπομονησία και ο κυνισμός περισσεύουν, είναι αλήθεια. Μήνες τώρα, απ' την άβολη θέση του θεατή, παρακολουθούμε διωκτικές αρχές και καταδιωκτικά ΜΜΕ να ξαναγράφουν το παρελθόν ποινικοποιώντας το. Δεν πρόκειται απλά για την αναδρομική καταδίκη μεμονωμένων προσώπων, οργανώσεων, τάσεων· δεν πρόκειται μόνο για την ενοχοποίηση ενός κομματιού της άκρας αριστεράς. Πρόκειται για την χοντροκομένη **ποινικοποίηση της ιστορίας**, άρα και των πολιτικών και κοινωνικών αγώνων που τη διαμόρφωσαν, των αντιφάσεών τους, των ηττών και νικών τους, μέσα από την παραδειγματική γελοιοποίηση τραγικών αλλά και αμφιλεγόμενων φιγούρων που πλασάρονται ως σύμβολα-βεντέτες και ως εκφραστές των πιο ακραίων τάσεων αυτών των αγώνων. Και από δίπλα οι κραυγές των υπολειμμάτων της αριστεράς που απελπισμένα προσπαθούν να εξαγνίσουν την ίδια αυτήν ιστορία, να την κάνουν ακίνδυνη και καθόλα νόμιμη. Ενώ το ΠΑΣΟΚ ενοχοποιεί το παρελθόν, η αριστερά το αθωώνει. Οι μεν προσπαθούν να μας πείσουν ότι η ιστορία του επαναστατικού κινήματος στη μεταπολιτευτική Ελλά-

δα είναι η σκοτεινή ιστορία 2-3 συμμοριών που δεν τήρησαν το σαβουάρ-βιβρ της δημοκρατίας και απείλησαν (εκ των προτέρων!) το σύγχρονο ιδανικό της ασφάλειας· οι δε ότι τα κόμματα και οι οργανώσεις τους ακολουθούσαν πάντα τους κανόνες καλής συμπεριφοράς στην πολιτική. Και αφού και οι μεν και οι δε τράφηκαν και θέριεψαν λεηλατώντας τους αγώνες του παρελθόντος (που είναι και δικό τους παρελθόν, εν μέρει)· αφού το λυμαίνονταν σταθερά σ' όλη τη μεταπολίτευση ξεδοντιάζοντάς το, μπορούν τώρα από θέση ισχύος οι πρώτοι, στη γωνία οι δεύτεροι να το αποτελειώσουν **ξαναγράφοντάς το**.

Στα πλαίσια αυτής της άθλιας διαδικασίας οι δημοσιολόγοι-ασφαλίτες αναγορεύονται σε ιστοριογράφους-ειδικούς αναλυτές της ελληνικής εκδοχής του ένοπλου αριστερισμού και οι κυπατζήδες και οι καπιταλιστές σε αξιοσέβαστα πρόσωπα. Τι να πρωτοθαυμάσουμε! Ο Μάλλιος και ο Μπάμπαλης δεν υπήρξαν ποτέ βασανιστές αλλά «αδικοχαμένοι απότακτοι»· οι καπιταλιστές ενεδύθηκαν ξανά το φεουδαλικό μανδύα του μέγα ευεργέτη· οι πολιτικοί έγιναν υπηρέτες του κοινού συμφέροντος· οι μπάτσοι κι οι στρατιωτικοί απλοί επαγγελματίες-λειτουργοί.

Το να ορίζεις εκ νέου το παρελθόν δίνει απεριόριστες δυνατότητες ορισμού των νοημάτων στο παρόν: τι είναι η ταξική πάλη, το προλεταριάτο, η ένοπλη πάλη, η τρομοκρατία, το κράτος, η δημοκρατία. Δεν πρόκειται καθόλου για βαρετή ενασχόληση με τα παλιά αλλά αντίθετα για προετοιμασία του μέλλοντος, μέσα από τη διαιώνιση του παρόντος. Εδώ και μήνες το κράτος ρίχνει τις, καλά εποπτευόμενες απ' την αστυνομία, εφεδρείες του στη μάχη εμπεδώνοντας τα αξιώματα και τους ορισμούς του: το δημοκρατικό κράτος έχει το μονοπώλιο της βίας, επανάσταση είναι ο τηλεοπτικά εικονιζόμενος θίασος που

γεύεται την πρώτη εφαρμογή του αντιτρομοκρατικού νόμου, αμφισβήτηση δεν δικαιούται να υπάρξει κι αν υπάρξει μόνο το κράτος έχει δικαίωμα να την ορίζει ως τέτοια (και ενίστε να την κατασκευάζει που, επί της ουσίας, στην προκειμένη περίπτωση είναι το ίδιο).

Η επιχείρηση τρομοκράτησης του παρελθόντος έχει προληπτική λειτουργία. Γι' αυτό και είναι στημένη αγχωμένα και θορυβώδικα: για να προλάβει. Να προλάβει να κλείσει τους (ανεξόφλητους) λογαριασμούς που αναφέραμε και πριν. Τις τρύπες, τις «αμαρτίες», τις σχέσεις και τις διασυνδέσεις. Η εξουσία πρέπει βιαστικά να εξιστορήσει το παρελθόν με δικά της λόγια για να προκαταλάβει το μέλλον.

Τρομοκρατώντας με λέξεις (το βιβλίο των Τέλλογλου-Παπαχελά)

25

«Συνεπώς η κυβέρνηση δεν μπορεί παρά να εμφανίζεται ως φράξια. Αυτό που αποκαλούμε κυβέρνηση είναι απλώς η νικηφόρα φράξια και στο γεγονός ακριβώς ότι είναι φράξια βρίσκεται η άμεση αναγκαιότητα της ανατροπής της· και, αντίστροφα, το γεγονός ότι είναι κυβέρνηση την καθιστά φράξια και [άρα] ένοχη...»

Χέγκελ, Φαινομενολογία του Πνεύματος, § 591

Στο γνωστό βιβλίο των Τέλλογλου-Παπαχελά απενεμήθη ο τίτλος του επίσημου ιστορικού εγχειριδίου του εκσυγχρονιστικού δημοκρατικού κράτους, αν κρίνουμε απ' την καθεστωτική υποδοχή που του επιφυλάχθηκε. Θεωρώντας δεδομένο (και αυτονότο) τον πρακτορίστικο χαρακτήρα του βιβλίου, δε θα σταθούμε στις «αβλεψίες», παραλείψεις, αποσιωπήσεις ή διαστρεβλώσεις που εντόπισαν άλλοι επιτυχώς, από μια αριστερή σκοπιά.⁴⁵

Έχει σημασία να θυμίσουμε ότι ο ένας εξ αυτών (Τέλλογλου) αποτελούσε την κάποτε «περιθωριακή» φωνή στα ελληνικά media την περίοδο του πολέμου στο Κόσοβο, κρατώντας τουλάχιστον ίσες αποστάσεις μεταξύ Σέρβων και Αλβανών, επιμένοντας στην προβολή της εθνοκάθαρσης που διεξήγαγε ο σερβικός στρατός και αποκαλώντας ανέτως Μακεδονία την ΠΓΔΜ ήδη από παλιά. Πρόκειται λοιπόν για κατ' εξοχήν εκφραστή της εκσυγχρονιστικής φράξιας που στις παρούσες συνθήκες

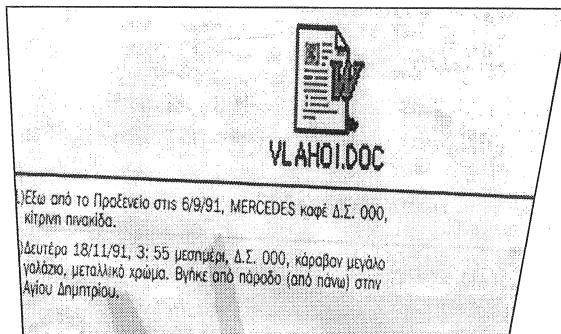

έκτακτης ανάγκης του «πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία» καλείται να εκφράσει τη σκέψη της αστυνομίας.

Ουσιαστικά το βιβλίο επιχειρεί —χονδροειδώς και ακατέργαστα— μια απλοϊκή παρουσίαση της πολιτικής ιστορίας των τελευταίων 30 χρόνων —απ' την σκοπιά της εξουσίας. Μ' αυτήν την έννοια είναι περισσότερο διδακτικό παρά λάθος. Η αφετηρία της εξιστόρησης προσδιορίζεται στη δικτατορία, αλλά όλες τις σελίδες διατρέχει η αντιδικτατορική δράση εκείνης της περιόδου. Για την ακρίβεια η ένοπλη. Μάλιστα ο ένοπλος αγώνας ενάντια στη χούντα κατέχει στο βιβλίο τη θέση του γεννήτορα της βίας, αυτού που ευθύνεται για ό,τι επακολούθησε (έως το 2002). Τόσο απλά. Μπροστά σε τέτοιες ερμηνείες είναι φυσικό ένα σεβαστό κομμάτι της αριστεράς, σε έναν παροξυσμό νομιμοφροσύνης, να διαμαρτύρεται για τη σύνδεση αντιδικτατορικής πάλης-17Ν μέσω μεταπολίτευσης. Έχουν κόμματα, οργανώσεις, υπολήψεις να προστατεύσουν.

⁴⁵ Βλ. «Ιός», Ελευθεροτυπία, 26/2/03 και Κ. Γρίβας, Αντιφάκελος 17Ν (Αθήνα, 2003). Δε συμμεριζόμαστε βέβαια ούτε την εμμονή του «Ιού» σε πραγματολογικά, κυρίως, λάθη, ούτε την εμμονή του Γρίβα στη συνωμοσιολογία, αν και αντιλαμβανόμαστε ότι τους μεν πρώτους τους περιορίζει η θέση τους ως δημοσιογράφους, το δε δεύτερο η ιδεολογία του.

Όμως ας σταθούμε λίγο σ' αυτόν τον συνειρμό. Η εικόνα που πλασάρεται είναι η εξής: πριν τη χούντα δεν υπάρχει ιστορία αλλά ένα τεράστιο κενό. Μέσα στην επιταεία διάφοροι αριστεροί και αριστεριστές (του Παπανδρέου συμπεριλαμβανομένου) αρχίζουν να καταγίνονται συνωμοτικά με τη βία· δυστυχώς κάποιοι (από συνήθεια; κακή πληροφόρηση; αθεράπευτο αντιαμερικανισμό;) συνεχίζουν την ίδια τακτική και επί μεταπολίτευσης· επί ΠΑΣΟΚ βρίσκονται στη «χρυσή εποχή» τους και ακάθεκτοι προελαύνουν στη δεκαετία του '90 για να μπει ένα τέλος στη δράση τους από μια νέα, γενναία πολιτική ηγεσία. Για να μην αδικούμε βέβαια τους αστυνομικούς μας συντάκτες, το ένοπλο δεν παρουσιάζεται ακριβώς ως συνέχεια της αντιδικτατορικής αντίστασης αλλά περισσότερο ως εκφυλισμός της, ως αρρωστημένος αντιαμερικανισμός. Όμως αυτό που μένει σα συμπέρασμα είναι ότι η βία είναι το μέτρο όλων των πολιτι-

κών δραστηριοτήτων από το '67 μέχρι σήμερα· η βία είναι το κριτήριο στην πολιτική, όχι το ιστορικό πλαίσιο, οι αντικειμενικές συνθήκες, οι ιδέες και οι αντιλήψεις οργανώσεων και ατόμων, η ταξική πάλη, οι συλλογικές επιθυμίες, το φαντασιακό, η ιστορική κίνηση εν γένει. Ψιλά γράμματα αυτά. Ωστόσο αυτό το συμπέρασμα, η κεντρική ιδέα του βιβλίου (μ' όλες τις διαστρεβλώσεις, τις γελοιότητες και τα παραλογοτεχνικά τρυκ του) συμπικνώνει μια θεωρία της εξουσίας περί βίας: σε «συνθήκες δημοκρατίας» δεν επιτρέπεται να υπάρχει πο-

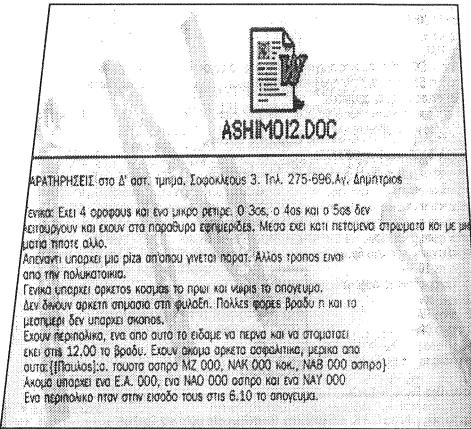
λιτική βία, γιατί βία=τρομοκρατία και αν δεν μπορεί να υπάρχει πολιτική βία είναι γιατί κανείς «λογικός άνθρωπος» δεν μπορεί να είναι αντίπαλος της δημοκρατίας. Πρόκειται· για μια βολική για την εξουσία θέση αρχής: η βία (και μάλιστα των όπλων) είναι το χαρακτηριστικό ενός απλά αντικοινωνικού εχθρού. Έτσι η βία αποκόπτεται απ' το περιβάλλον της, παύει να είναι κοινωνική· δεν είναι ούτε πολιτική έκφραση των κοινωνικών σχέσεων και συγκρούσεων μιας δεδομένης εποχής και γίνεται απλά το συνδετικό νήμα ανάμεσα στον Κασσίμη και τον Γιωτόπουλο. (Παρεμπιπτόντως, το γεγονός ότι αρκετοί αντικρατιστές που πιστεύουν ότι έχουν επαναστατικές επιδιώξεις φτάνουν στο φετιχισμό της βίας μέσα από μια παρόμοια αντίληψη που συμπικνώνεται στο βία=μέτρο πάντων, δεν είναι παρά μια ακόμα απόδειξη για την επιτυχία των ιδεών της εξουσίας).

Το πολιτικό υποκείμενο που την περίοδο της χούντας και των αρχών της μεταπολίτευσης φλέρταρε αρχικά με το ΠΑΚ και αργότερα μ' ένα κομμάτι του ΠΑΣΟΚ —ελλείψει καλύτερου όρου θα το ονομάσουμε ελληνική εκδοχή του αριστερισμού— φαίνεται ότι, σύμφωνα με τους αστυνομικούς μας συντάκτες, θα επιβίωνε απαράλλαχτο ως το 2002, αν ο γενναίος κ. Χρυσοχοϊδης δεν έβαζε ένα τέλος στη θλιβερή αυτή γεροντόμορφη καρικατούρα! Συμπέρασμα πρώτο λοιπόν μέσα από μια ηθελημένα συγχυσμένη, «αφελή» και μυθιστορηματική παρουσίαση μιας μεγάλης ιστορικής περιόδου: η (ένοπλη) βία είναι η μόνη υπεριστορική σταθερά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης ο τρόπος παρουσίασης του ΠΑΣΟΚ. Αφού ως ΠΑΚ (ή ως Δημοκρατική Άμυνα) τοποθετείται δίπλα-δίπλα στις αριστεριστικές ομάδες ή οργανώσεις,⁴⁶ με δηλώσεις του Α. Παπανδρέου υπέρ του ένοπλου αγώνα, η μεταπολίτευση (ή μάλλον η «αλλαγή ναοϊκής φρουράς», για να θυμηθούμε μια έκφραση του αείμνηστου που υπάρχει και στο βιβλίο) το βρίσκει στις επάλξεις.

⁴⁶ Πράγματι, η ΛΕΑ, στην οποία συμμετείχε ο Γιωτόπουλος, σύμφωνα με δηλώσεις του, συνεργάζόταν με όλες τις δημοκρατικές δυνάμεις της εποχής. Η Δημοκρατική Άμυνα (με γνωστά στελέχη το Σάκη Καράγιωργα, τον Κ. Σημίτη κ.ά.), η Ελληνική Εξέγερση και η Λαϊκή Επαναστατική Αντίσταση με επιστολή τους σε ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία αναλαμβάνουν τη συνυπευθυνότητα για ενέργειες δολιοφθοράς κατά της χούντας. (Αναφέρεται στη συλλογή ντοκουμέντων 10 χρόνια αγώνες, Αθήνα, Νοέμβριος 1983).

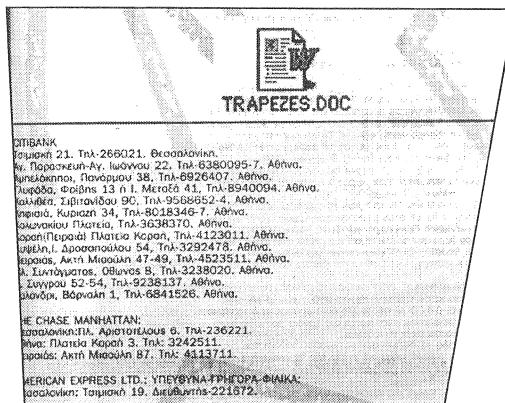
Τόσο μάλιστα που στελέχη του, στη διαδήλωση στην αμερικάνικη πρεσβεία τον Απρίλη του 1975, ετοιμάζονται να συμμετάσχουν στην τρίλεπτη κατάληψή της. Επιπρόσθετα, τον Α. Παπανδρέου προβληματίζει το γεγονός ότι «στελέχη του προπαγανδίζουν την οργάνωση ένοπλων πυρήνων σε ορισμένες οργανώσεις, σε φτωχές κυρίως συνοικίες της Αθήνας». Εξάλλου «η ρητορική του “χώρου” [των αριστεριστών] δε διαφέρει και πολύ από τη γλώσσα που χρησιμοποιεί το ΠΑΣΟΚ». Στο ΠΑΣΟΚ άλλωστε «προσχωρούν και πολλά μέλη ακραίων ομάδων στο πλαίσιο της ιδέας της “αυτοοργάνωσης”». Ο δε Αντρέας «φυλάσσεται» στο Καστρί «από κάποια “παιδιά” με όπλα». Στο βιβλίο επικρίνεται έμμεσα ο ίδιος λαοφιλής ηγέτης γιατί κατήγγειλε τις αστυνομικές αρχές που έκαναν δεκάδες έρευνες σε σπίτια μελών αντιστασιακών οργανώσεων μετά τη δολοφονία Γουέλς, πράγμα που δυσκολεύει την κυβέρνηση Καραμανλή στη διεξαγωγή των ερευνών, παρότι, υπονοείται, αυτή βρισκόταν σε καλό δρόμο. Εκεί όμως, που σταματούν τα υπονοούμενα είναι όταν οι συγγραφείς κατηγορούν ανοιχτά το παλιό ΠΑΣΟΚ για τη συμπάθεια που δείχνει προς το χώρο των αντιδικτατορικών οργανώσεων και για την κατάργηση του αντιτρομοκρατικού νόμου της ΝΔ το 1983, με τα λόγια του Μαγκάκη «η τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι ανύπαρκτη». Αν λάβουμε υπόψη τα παραπάνω, σε συνδυασμό με το ότι η σοσιαλδημοκρατική περίοδος του ΠΑΣΟΚ είναι η «χρυσή εποχή» για την «τρομοκρατία» αλά 17Ν-ΕΛΑ, όπως διατείνεται το βιβλίο, ότι «την περίοδο 1982-86 η ΚΥΠ έχει κατά κοινή [!] εκτίμηση, την καλύτερη πληροφόρηση για την τρομοκρατία», την εκτενή αναφορά στο «φιάσκο Κρυστάλλη», την αναφορά στην «αίσθηση της “εικαζομένης μη πολιτικής βιούλησης”» που είχαν σχετικά με το ΠΑΣΟΚ υποψιασμένοι αξιωματικοί της αστυνομίας και «χαριτωμένα» επεισόδια γύρω απ' τη στενή σχέση του «μπάρμπα-Γιάννη» (Γιάννη Γαλανόπουλου, υπέρμαχου του ένοπλου, σύμφωνα με το βιβλίο) με τον Α. Παπανδρέου, τότε οι συνειρμοί είναι σαφείς. Το παλιό αριστεριστικό ΠΑΣΟΚ είναι αμαρτωλό, άρα και η ΚΥΠ του, όχι γιατί παρήγαγε, αλλά γιατί προστά-

τευσε, κάλυψε και έκρυψε «τους τρομοκράτες». Το παλιό ΠΑΣΟΚ επίσης ψέγεται για την αχαλίνωτη δράση που επέτρεπε να έχει η CIA στην Ελλάδα —αυτοί, οι φανατικοί αντιαμερικάνοι! Στα πιο κοντινά μας, ο Παπαθεμελής αποπέμπεται πάνω στο καλύτερο: ενώ είχε παραλάβει τα αρχεία της Στάζι. Γενικά υπάρχει πολύ θολούρα και κωλυσιεργία αλλά ευτυχώς τελικά αναλαμβάνει ο Χρυσοχοϊδης. Αυτός είναι «καθαρός», αλλά η ΚΥΠ όχι: «στην υπηρεσία λειτουργούν ανεξέλεγκτα λόμπι με δικούς τους στόχους». Αυτός είναι επίσης επαγγελματίας· ξεκαθαρίζει στους πασόκους, νεοδημοκράτες και κουκουέδες αξιωματικούς της αντιτρομοκρατικής ότι δεν τον ενδιαφέρουν οι πολιτικές τους απόψεις: «αν βλέπετε πουθενά ΠΑΚ ή ΠΑΣΟΚ πάμε να το ψάξουμε, να το ξετινάξουμε, να δούμε τι γίνεται». Είναι φιλέρευνος και μελετηρός. Κάνουν reading group με τον Διώτη και ξεκοκαλίζουν βιβλία σχετικά με το αντάρτικο πόλεων στη Λ. Αμερική, ακόμα και σχετικά με κλέφτες και αρματολούς. Είναι ακούραστος και έχει πολλούς φίλους: ανεβαίνει κάθε εβδομάδα στη Θεσσαλονίκη «περνώντας ώρες πολλές με ιστορικές μορφές της εξωκοινοβουλευτικής ή τροτσιστικής αριστεράς... για να καταλάβει την ιστορία της». Επίσης, αργότερα, πυκνώνει τις συναντήσεις του «με ιστορικά στελέχη των τροτσιστών και φυσιογνωμίες του αποκαλούμενου αντιεξουσιαστικού χώρου». Με μια τέτοια «θρυλική φυσιογνωμία» έχει μάλιστα σχέση αλληλεξυπηρετήσεων: ο Χρυσοχοϊδης διατάζει να σταματήσει η παρακολούθηση αυτού του ατόμου και η «θρυλική φυσιογνωμία του “χώρου”» περνάει το μήνυμα ότι “the game is over”. Όμως ακόμα και μετά τη δολοφονία Σόντερς, η “θλιβερή” πολιτική κληρονομία του αντιδικτατορικού αγώνα και του μεταπολιτευτικού αριστερισμού αποτυπώνεται ανάγλυφα στην «αδυναμία» της ελληνικής αστυνομίας. Όταν οι άρτι αφιχθέντες Βρετα-

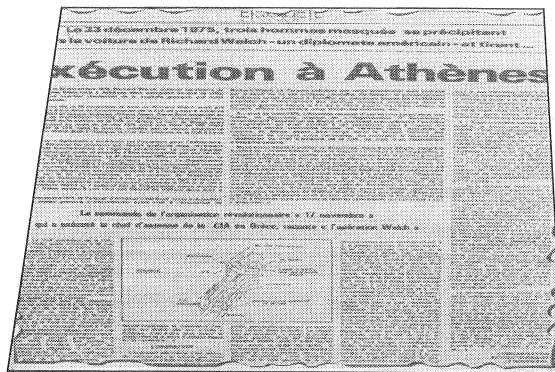
νοί της Σκότλαντ Γυάρντ προτείνουν ανακοίνωση για πληροφοριοδότες οι έλληνες αξιωματικοί διστάζουν: «να πούμε εμείς ότι φάχνουμε για πληροφοριοδότες, αποκλείεται». Αντιγράφουμε αυτολεξεί —αξίζει: «Η άρνηση των αξιωματικών αντανακλούσε συσσωρευμένες φοβίες της ελληνικής αστυνομίας κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο αλλά και την έλλειψη επαγγελματικών δομών». Τελικά, ο επαγγελματισμός της Σκότλαντ Γυάρντ σε συνδυασμό μ' αυτόν του Χρυσοχοϊδη συν τους «σωστούς» του FBI συν τις «ελληνικές ευαισθησίες για κάθε μέτρο που θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι περιορίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα» έφεραν καρπούς! Στις 29 Ιούνη σκάει η βόμβα στα χέρια του Σάββα Ξηρού.

Αλλά αρκετά. Το δεύτερο συμπέρασμα είναι εξίσου σαφές με το πρώτο: χωρίς να το πούμε φωναχτά, χωρίς να πολιτικοποιούμε το ζήτημα με μια κατά μέτωπο επίθεση,⁴⁷ στέλνουμε το μήνυμα ότι το πρωτογονικό, αριστερόστικο ΠΑΣΟΚ, η εποχή του, μαζί και η όποια βία της επιβιώνει μέχρι σήμερα, βρίσκονται πια μόνιμα στο στόχαστρο. Οι αντιπεριαλίζουσες, εθνικοπατριωτικές μονομανίες μιας εποχής και του κόμματος που τόσο

καλά τις εξέφρασε πρέπει να ενταφιαστούν στα κελιά των κατηγορούμενων για συμμετοχή στη 17N. Οι λογαριασμοί (οι ανεξόφλητοι, που λέγαμε πριν) πρέπει να κλείσουν, όπως και οι παλιές αμαρτίες της ΚΥΠ. Η ώρα της εσωτερικής εκκαθάρισης ολοκλη-

ρώνεται —αθέατη κάτω από τον κουρνιαχτό που σηκώνουν δημοσιογράφοι, ειδικοί, θύματα και χαφιέδες, βουβή κάτω απ' τον εκκωφαντικό θόρυβο της έκρηξης του μηχανισμού του Ξηρού και των αλεπάλληλων «εκρήξεων»-αποκαλύψεων. Το τελικό μήνυμα του βιβλίου βρίσκεται ακριβώς στο εσκεμμένα χαμηλό του επίπεδο (από πλευράς έρευνας, ύφους, πολιτικού βάθους, ιστορι-

κών γνώσεων): είναι γραμμένο απλά, τεχνοκρατικά, επαγγελματικά, από επαγγελματίες που εξαίρουν άλλους επαγγελματίες. Αυτούς που διεκπεραίωσαν μια «δουλειά». Αυτούς που «εξάρθρωσαν» την «τρομοκρατία». Απλοί άνθρωποι, «καθαροί», επαγγελματίες. Διέγραψαν τα παλιά συνθήματα και καθάρισαν γύρω τους. Φαίνεται κούφιο, γυμνό, αλλά είναι αληθινό. Το πρόσωπο της κυριαρχησ έλιτ δεν έχει πολιτικά χαρακτηριστικά: είναι επαγγελματίες. Στην ωρίμανση έως σαπίλας των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, ο φετιχισμός του εμπορεύματος απογειώνεται. Οι άνθρωποι και οι σχέσεις έχουν χάσει κάθε αληθινή τους υπόσταση μετατρεπόμενοι σε πράγματα, σε «ζητήματα» που χρειάζονται διαχειριστές. Επαγγελματίες για να τα διευθετήσουν. Ζούμε πια στην εποχή που κυριαρχησ ιδεολογία είναι η απουσία ιδεολογίας. Αυτή η διαδικασία δε, η «απαλλαγή» μας απ' την «τρομοκρατία», ισχυρίζεται ότι είναι χτύπημα ενάντια στα «άκρα» ενός συστήματος που παρουσιάζεται σαν η τελειοποίηση όλης της πολιτικής διαδρομής της ιστορίας —άρα σαν εξορκισμός της επανάστασης που δεν μπορεί να προσωποποιείται αλλού παρά μόνο στις βεντέτες της 17N!

⁴⁷ Στο βιβλίο περνάει στο ντούκου και με το φυσικότερο τρόπο ότι την 17 Νοέμβρη έδωσε ένα «άτομο που είχε λειτουργήσει ως σύνδεσμος της 17 Νοέμβρη με τον ΕΛΑ αλλά και με κέντρα εξουσίας». Επίσης σε ένα τόσο κεντρικό πρόσωπο όπως ο Κουφοντίνας δεν αφιερώνονται παρά μόνο ελάχιστες σελίδες!

**Τρομοκρατώντας με κοινωνικές σχέσεις:
από τη συγκάλυψη των αντιθέσεων της δεκαετίας του
'80, στην έκρηξή τους τη δεκαετία του '90.**

26

Απ' όσα έχουμε πει ως τώρα, είναι σαφές ότι δε συμμεριζόμαστε καμιά άποψη περί «αστυνομικής επιτυχίας» ή «συντριπτικού χτυπήματος μιας τάσης (του κινήματος) της αριστεράς», αλλά αντίθετα κάνουμε λόγο περί πολιτικής σκηνοθεσίας μιας εκκαθάρισης —κύκνειο άσμα και ολοκλήρωση μιας εποχής.

Είναι τόσο μακριά η εποχή του «κόμματος της 17N», του «γεια στα χέρια τους» ή των «συντρόφων που κάνουν λάθος»; Όχι πολύ. Όσο απέχει χρονικά η δεκαετία του '80 από τα μέσα του '90. Άλλα πολιτικά, κοινωνικά, συναισθηματικά, ψυχικά, ναι, πρέπει κανείς να υπερβεί τόνους ηττών, μισοαρχινισμένων αγώνων, κυνισμού, απάθειας, κοινωνικής αμνησίας, μνησικακίας για να την ξαναπροσεγγίσει. Ευτυχώς βέβαια που έχουμε τις οργανικές κουράδες της εξουσίας για να μας «θυμίζουν» το παρελθόν:

«Η 17N ήταν ταυτοχρόνως δημιούργημα, έκφραση και κρυφό καμάρι του αναχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας. Προνομιακό κομμάτι μιας εθνικής παθογένειας. Έδρασε ασύλληπτη όσο ο αναχρονισμός είχε το πάνω χέρι. Και κατέληξε στον Κορυδαλλό, όταν ο αναχρονισμός έχασε τη γενικότερη μάχη... Στην Ελλάδα, η ιδεολογική ασυναρτησία της 17N δεν είχε τίποτα το μη κανονικό, τίποτα το αποκλίνον, τίποτα το περιθωριακό. Ανήκε στο ιδεολογικό mainstream της ελληνικής κοινωνίας. Επί είκοσι επτά χρόνια έλεγε, λίγο πολύ, αυτά που κουβε-

ντιάζουν στα περισσότερα καφενεία της χώρας. Ισχυρίζόταν αυτά που υποψιάζεται ένα σημαντικό τμήμα του ελληνικού λαού. Διακήρυξε αυτά που επιθυμούσαν να ακούσουν μια αξιόλογη μερίδα Ελλήνων. Με άλλα λόγια, δεν έκανε καμία ειδική μαγκιά, απλώς πήγαινε με το πλήθος».⁴⁸

«Ξεχνάνε» βέβαια οι πένες του κράτους ότι η πολιτική υποστήριξη προς την 17N και την ένοπλη τάση της αριστεράς προερχόταν σε μεγάλο βαθμό όχι από την «κοινωνία», έτσι γενικά, αλλά από συγκεκριμένες πολιτικές δυνάμεις, τη σημερινή ηγετική φράξια των οποίων αυτές οι πένες γλύφουν πατόκορφα.⁴⁹ Είναι βολικό για την εξουσία να «ξεχνάει» τη στιγμή που επιθυμεί να επιβάλλει το παρόν, το παρόν της, σαν αιωνιότητα. Κατηγορούν λοιπόν την ελληνική κοινωνία —έτσι γενικά, σαν άμορφη, αταξική μάζα— για την «ασυλία» που απλόχερα μοίραζε στην «τρομοκρατία». Μάλιστα. Τελικά αυτή η παλιοκοινωνία, η ελληνική παλιοκοινωνία φταίει, αλλά έστω αργά, κατάλαβε το σφάλμα της και έβαλε τους «τρομοκράτες» φυλακή. Δε θα υπερασπιστούμε την αφηρημένη έννοια «ελληνική κοινωνία» σε ό,τι ακολουθεί, αλλά θα προσπαθήσουμε να «θυμηθούμε» εν συντομίᾳ την ιστορία των ανταγωνιστικών κοινωνικών σχέσεων που μας οδήγησε ως εδώ.

27

Στη «μακρινή» δεκαετία του '80, αν μιλήσουμε με πολιτικούς όρους, θριαμβεύει το κράτος των κομμάτων (και της συνδικαλιστικής μεσολάβησης): η μισή «μη προνομιούχα» Ελλάδα «δικαιώνεται» καθώς ενσωματώνεται στη δημοκρατική κοινότητα του κεφαλαίου. Με όρους πολιτικής οικονομίας, απογειώνεται η αύξηση των κοινωνικών δαπανών και φαίνεται να υπάρχει μια σχετική σύγκλιση με

⁴⁸ Γ. Πρετεντέρης, *Η Αναμέτρηση*, (Αθήνα, 2002).

⁴⁹ Όπως, παρεμπιπόντως, «ξεχνάνε» και διάφοροι νεοαριστεριστές ότι όχι η «ελληνική κοινωνία», έτσι γενικά, αλλά κάποιες πολύ συγγενικές τους πολιτικές τάσεις εκτιμούσαν (έστω με διαφωνίες) παλιότερα τη δράση των αντιμπεριαλιστών της 17N, καθότι σφόδρα αντιμπεριαλιστικές κι αυτές οι ίδιες. Φυσικά η συνάφεια/ταύτιση του σκληρού πυρήνα αυτών των ιδεών με τις ιδέες της 17N παραμένει ίδια, παρότι στο μεταξύ οι νεοαριστεριστές ανακάλυψαν το μετασχηματισμό της Ελλάδας από «ψωροκώσταινα» σε «αναπτυγμένο» —και άρα (τώρα μόνο!) ιμπεριαλιστικό— κράτος. Απλά, η χώρα πλέον είναι σε λάθος στρατόπεδο, δεν είναι λάθος οι αντιμπεριαλιστικές τριτοκοσμικές ιδέες!

το δυτικό φορντιστικό πρότυπο μισθωτής απασχόλησης. Με ταξικούς όρους, η εργατική αυτονομία και οι αγώνες της γνώρισαν την πικρή «χαρά» της δικαίωσης μέσα απ' την κρατικοποίηση, το διορισμό στο δημόσιο και τη συντήρηση των «προβληματικών» απ' το κράτος. Παράλληλα, η μικροϊδιοκτησία και ο παραδοσιακός μικροαστισμός εξακολουθούν ν' ανθούν και εμπλουτίζονται με νέους, νεολαΐστικης ως επί το πλείστον απεύθυνσης, τομείς. Με όρους (νεανικής) αμφισβήτησης, εκρήγνυται η ριζοσπαστικοποίηση της κατηγορίας νεολαία που συχνά φέρει πολιτικά ψευδώνυμα (αναρχία, αυτονομία, κτλ), αν και κατά βάση η εξέγερσή της είναι περισσότερο πολιτιστικής διαμαρτυρίας παρά πολιτικού ανταγωνισμού.

Τι μας δίνει αυτό το μίγμα; Η τότε κυβέρνηση αποκαλούσε «σοσιαλισμό». Στην πραγματικότητα αποτέλεσε τη σύντομη ελληνική εκδοχή της σοσιαλδημοκρατίας. Εδώ ας κάνουμε μια (θεωρητική) διευκρίνηση. Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι δε θεωρούμε το κράτος ούτε «ουδέτερο», ούτε άνωθεν «βιαστή» της κοινωνίας, ούτε Big Brother, ούτε «κόμμα των αφεντικών» ή των εργατών αλλά πολιτική μορφή της καπιταλιστικής κοινωνίας, στιγμή της ταξικής πάλης, στιγμή της συγκρουσιακής διαδικασίας αναπαραγωγής της καπιταλιστικής σχέσης. Βεβαίως, απ' την άλλη, δεν το θεωρούμε ούτε έναν απλό εκπρόσωπο/εντολοδόχο των «μικροαστών», δηλ. διαχειριστή των περιουσιακών τους στοιχείων και χωροφύλακα της ιδιοκτησίας τους. Στη μορφή κράτος, στην Ελλάδα του '80, αντανακλάται μεσολαβημένα τόσο η συγκρουσιακή σχέση της εργατικής τάξης με το κεφάλαιο όσο και η άσκηση πίεσης εκ μέρους των μικροαστών και των αγροτών. Το κράτος αυτό αν και φαίνεται να έχει αποσπάσει τη μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση για τη νομιμοποίηση της αυτοπαρουσίασής του ως «εθνικά ανεξάρτητου», «σοσιαλιστικού», υπέρ της «κοινωνίας των πολιτών» και του «λαού», σύντομα αρχίζει να βρίσκεται σε μεγάλη κρίση. Ουσιαστικά πρόκειται για την κρίση αναπαραγωγής της καπιταλιστικής σχέσης: η άνοδος των κοινωνικών

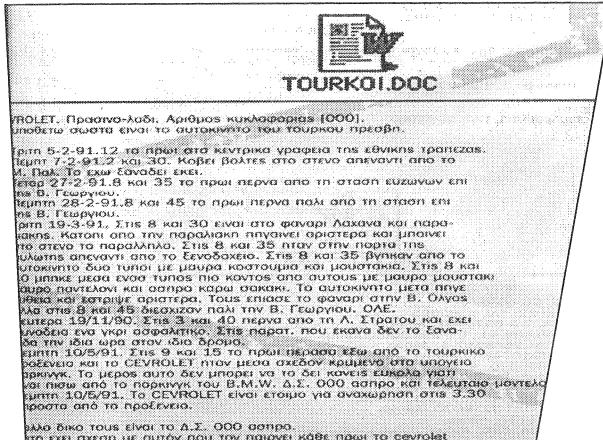
απαισχόλησης, και οι αγώνες σης μέσα απ' το και τη συρροή. Παράλληλα, μικροαστικοί ιστίζονται με πεύθυνσης, εκρήγνυνται νεολαία αρχία, αυτή της είναις παρά

βέρνηση ματικό-εκδοχή με μια καθαρή «ουρινω-αφετηρογμή» στα-πι-λα-κ-α-
απαισχόλησης (αναφερόμαστε τόσο στην εξέγερση της «άγριας νεολαίας» όσο και στις πολλές απεργίες στα μέσα-τέλη του '80 —δύο κινήματα που θα συναντιούνταν προσωρινά στις αρχές του '90) υπονόμευτη την εξασφάλιση των προϋποθέσεων της επέκτασης της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Είναι η εποχή που η 17Ν επιτίθεται αφ' ενός στην «λματ», αγανακτώντας για τα εμπόδια που αυτή θέτει στο δρόμο της «σοσιαλιστικής» συσσώρευσης, και αφ' ετέρου στο ΠΑΣΟΚ για «προδοσία»: «Η πολιτική αυτή [του ΠΑΣΟΚ] ...είναι καταδικασμένη απ' τη μια ν' αναπαράγει τις σχέσεις εξάρτησης-υποτέλειας κι απ' την άλλη, τη συνέχιση και διαιωνιση του καπιταλισμού μπανανίας με τα πελώρια σκάνδαλα και τις εκρηκτικές ταξικές αντιθέσεις... Η παραγωγικότητα είναι χαμηλή, τα προϊόντα δεν είναι ανταγωνιστικά... Αυτή τη τάξη των μεγάλων καπιταλιστών, που απέτυχαν σαν άτομα επιχειρηματίες αφού οι επιχειρήσεις τους χρεωκόπησαν και είναι υπερχρεωμένες. Απέτυχαν σα σύνολο, σαν καπιταλιστική τάξη ν' αναπτύξουν αυτοδύναμα, ισόρροπα με μια σχετική αυτονομία τη χώρα. Που υπερπλούτησαν με απάτες και κομπίνες, κλέβοντας και λεηλατώντας τη χώρα και τους εργαζόμενους, και έβγαλαν τα κεφάλαιά τους στο εξωτερικό. Που είδαν τη χώρα σαν απλή αποικία με ευκαιρίες για εύκολο, γρήγορο, παρασιτικό πλουτισμό τους, σε βάρος των συμφερόντων της δένοντας τη τύχη τους με το ξένο κεφάλαιο και υποτάσσοντας τα συμφέροντά τους στα δικά του, ονομάζουμε λούμπεν μεγαλοαστική τάξη (λματ) και τον αντίστοιχο κοινωνικό σχηματισμό στον οποίο άρχει, καπιταλισμό μπανανίας... Ο ελληνικός λαός έχοντας συνείδηση των προβλημάτων, εμπιστεύτηκε στις εκλογές του 81 το ΠΑΣΟΚ. Πίστεψε ότι θα έβγαζε τη χώρα απ' τη κρίση αφού παρουσιάζονταν με πρόγραμμα που φιλοδοξούσε να χτυπήσει τις ρίζες των προβλημάτων, τη λματ, το ξένο κεφάλαιο και την εξάρτηση. Το ΠΑΣΟΚ όχι μόνο δεν μπόρεσε ν' ανταποκριθεί σ' αυτή την ιστορική πρόκληση κι ευκαιρία, αλλά επιπλέον κατακουρέλιασε αυτό το πρόγραμμα, ξεπούλησε τους πολύχρονους αιματηρούς αγώνες τριάνταν γενιών όπως αρέσκεται να υποστηρίζει. Αγώνες που ουσιαστικά το έφεραν στην εξουσία. Όχι βέβαια ολόκληρο το ΠΑΣΟΚ αλλά η ηγετική προδοτική κλίκα Παπαν-

δρέου, Κουτσόγιωργα, Τσοχατζόπουλου με κύριο βέβαια υπεύθυνο τον Παπανδρέου... Η μόνη λύση συνεπώς που απομένει για το ΠΑΣΟΚ είναι η ανατροπή αυτής της κλίκας, η ριζική αλλαγή ηγεσίας και στρατηγικής, αν κι εμείς δεν έχουμε πολλές ψευδαισθήσεις, δεδομένης και της παντελούς έλλειψης εσωκομματικής δημοκρατίας».⁵⁰

28

Είναι η περίοδος επίσης που ο —κρατικά εγγυημένος— αντιαμερικανισμός θριαμβεύει και η Ελλάδα

βιώνει την εποχή (γνώριμη σε πολλά τριτοκοσμικά, κυρίως, κράτη, μετά το τέλος της αποικιοκρατίας) που η διάσταση ανάμεσα στην προσπάθεια καπιταλιστικού εκσυγχρονισμού και την καθεστωτική αντιμπεριαλιστική φρασεολογία γιγαντώνεται. Χαρακτηριστικός είναι ο λόγος της 17N: «Η αμερικανική στρατιωτική αποστολή μαζί με το σύνολο των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων και τις άλλες μυστικές υπηρεσίες, αποτελεί μια δύναμη κατοχής και τρομοκράτησης σε πελώρια κλίμακα του λαού. Βαρύνεται με απειράριθμα εγκλήματα σε βάρος του, μεταξύ των οποίων το πραξικόπημα του 67, η τραγωδία της Κύπρου το 74

και οι σημερινές αλλεπάλληλες παραβιάσεις του εναέριου χώρου μας και αμφισβητήσεις της κυριαρχίας μας τόσο απ' τα αμερικανικά όσο κι απ' τα τουρκικά αεροπλάνα. Με συνεχείς επεμβάσεις μέσω της πέμπτης φάλαγγας, τους ντόπιους πράκτορές του μέσα κι έξω από τον κρατικό μηχανισμό, επηρεάζει καθοριστικά την πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή, όντας το πρώτο και κυριότερο εμπόδιο στο δρόμο για την κατάχτηση της εθνικής ανεξαρτησίας, της λαϊκής εξουσίας και του σοσιαλισμού». (Από την προκήρυξη της 15ης Νοεμβρίου 1983 σχετικά με την εκτέλεση του Τσάντες). «Αποφασίσαμε λοιπόν να ξεκαθαρίσουμε τον τόπο απ' το φασιστικό κάθαρμα πράκτορα της CIA, χουντικό υπουργό Μομφεράτο, ιδιοκτήτη με χρήματα της CIA της «Απογευματινής», που όντας στην υπηρεσία του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, του κύριου εχθρού του Ελληνικού λαού, κοροϊδεύει, ψευδολογεί, δηλητηριάζει κι εξαπατεί καθημερινά το λαό, με σκοπό την πολιτική χειραγώγησή του.» (Από την προκήρυξη της 21ης Φεβρουαρίου 1985, σχετικά με την εκτέλεση του Μομφεράτου). «Ο ιμπεριαλισμός δεν ενδιαφέρεται για την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα, για την τοπική κουλτούρα των λαών. Πάγια τακτική του υπήρξε η καταστροφή τους, στον Τρίτο κόσμο, δια πυρός και σιδήρου πολλές φορές. Έτσι και σήμερα, οι στενόμυαλοι στρατηγίσκοι του αμερικανικού Πενταγώνου, αυτοί οι πρωταθλητές του μακιαβελικού τυχοδιωκτισμού, που καθορίζουν την πολιτική του NATO και του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, αδιαφορούν παντελώς για το αν στην Κύπρο ζούσαν Έλληνες σε αναλογία 80%, πούχαν μακριά ιστορία, πλούσιες τοπικές παραδόσεις και κουλτούρα, μια ισχυρή Ελληνική εθνική ταυτότητα. Αδιαφορούν για το ότι μαζί τους ζούσαν αρμονικά [sic] 18% Τούρκοι —μια μειονότητα όπως υπάρχει σε όλες περίπου τις χώρες— διασκορπισμένοι σε όλα τα χωριά της, πούχαν κι αυτοί τη δική τους ζωή και κουλτούρα. Αδιαφορούν για τότι το Αιγαίο και τα νησιά του υπήρξαν πάντα ελληνι-

⁵⁰ Από την προκήρυξη της 8ης Απριλίου 1986 σχετικά με την εκτέλεση του βιομήχανου Αγγελόπουλου. (Οι υπογραμμίσεις είναι δικές μας). Παρόμοιες απόψεις ανέπτυσσαν και στις προκηρύξεις που έστειλαν μετά τις εκτελέσεις του βιομήχανου Αθανασιάδη-Μποδοσάκη —8 Μαρτίου 1988— και των εισαγγελέων Ανδρουλιδάκη και Ταρασουλέα —18 Ιανουαρίου 1989— οι δεύτεροι είχαν μπει στο στόχαστρο λόγω της ευνοϊκής μεταχείρισης που επέδειξαν στις οικογένειες Τσάτσων και Ανδρεάδη αντίστοιχα.

ΣΧΟΛΕΙΑ.

1. ΓΑΛΛΙΚΟ.Λ. Στρατου 2. Τηλ. 830-574.
2. ΒΡΕΤΑΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ. Γρανία Εθν. Αμυντικής και Τσιμισκής.
3. ΙΤΑΛΙΚΟ ΙΝΖΙΤΙΤΟΥΤΟ. Φλεμιγκ 1. Τηλ. 843-868.
4. ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ Β. Ολγας 66. Τηλ. 840-405,831-581.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ.

Για το 1. Εχει φυλακα συνεχως τη μερα. Σε περιοδους εντασης και τη νυχτα.

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ.1. YBM 000. Πεζω σκουρο μπλε.

2. YBM 000. Πεζω ασπρο καραβαν με δυο χερουλια στη σκεπη.

3. YBM 000. Πεζω μπλε σκουρο.

4. YBM 000. VOLVO ασπρο.

5. YBM 000. PEÑO ασπρο. Παλιο μοντελο.

6. ΞΑ Πεζω μπλε σκουρο.

Για το 2.

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ.1. DGP 000 P. FORD καραβαν λαδι με μια ψιλη καιρια στο πλαι.

2. 000 OH. PEÑO μαυρο.[πισω κιτρινη μπροσ ασπρο].

κά.» (Από την προκήρυξη της 29ης Ιουνίου 1988 σχετικά με την εκτέλεση του στρατιωτικού ακόλουθου Νορντίν).

Το «συμβόλαιο με το λαό» —αμυντική και αφομοιωτική κίνηση του κεφαλαίου απέναντι στα αιτήματα του εργατικού κινήματος του '70—αναγκάζει το κράτος να μετατραπεί στο μεγαλύτερο εργοδότη της χώρας, να προσπαθεί ν' αυξήσει την παραγωγικότητα και ταυτόχρονα να μιλά για «αυτοδιαχείριση». Είναι η εποχή που μεσουρανεί η μεταρρυθμιστική αριστερά και η ιδεολογία της. Αφού καρπώθηκε τους αγώνες του εργατικού κινήματος, ως κράτος πια, παρέδιδε μαθήματα εφαρμοσμένου αντιμπεριαλισμού βαδίζοντας πάνω στον «τρίτο δρόμο». Είναι η εποχή που η αριστερά κάνει διάλογο με την 17N και η τελευταία, μετά την περίοδο χάριτος που του έδωσε, κατηγορεί το ΠΑΣΟΚ για ολιγωρία και αθέτηση υποσχέσεων. Η 17N διορθώνει ή συμπληρώνει την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. «Ελέγχει την εξουσία και στηρίζει την αλλαγή». Είναι η εποχή που άνετα αρκετοί αριστεροί ψηφοφόροι ή οπαδοί του ΠΑΣΟΚ θ' αναγνωρίσουν στην 17N μια συνέπεια δράσης που ο ρεαλισμός πια της εξουσίας έχει στερήσει απ' το ΠΑΣΟΚ. Είναι στη βάση αυτής της κοινής μήτρας αντιμπεριαλιστικής, τριτοκοσμικής ιδεολογίας που μπορούν κάλλιστα ν' αναγνωρίσουν στην 17N το δικό τους κόμμα. Να τι δήλωνε εξάλλου ο ίδιος ο Α. Παπανδρέου σε

συνέντευξη Τύπου το 1986 λίγο μετά την εκτέλεση Αγγελόπουλου: «Θεωρούν [η] ιντελιγέντσια που κατευθύνει ιδεολογικά τους εκτελεστές] πως εμείς στο ΠΑΣΟΚ έχουμε δήθεν προδώσει τις ιδεολογικές αρχές του και η 17N προσπαθεί τώρα, μέσω της βίας, να μας επαναφέρει στο σωστό δρόμο».

Κάπως έτσι κλείνει η δεκαετία του '80. Σε συνθήκες βαθιάς κρίσης που ακόμα δεν έχει εκδήλωθεί (με τις πρώτες απόπειρες «λιτότητας» γύρω στο '85 να συνοδεύονται από την έναρξη της επιχείρησης ενοχοποίησης των πιο «υψηλόμισθων» ή «εξασφαλισμένων» εργατών) σε συνθήκες ελεγχόμενης από τα συνδικάτα ταξικής πάλης σε συνθήκες συντήρησης των αντιμπεριαλιστικών, αριστερών ιδεολογιών σε συνθήκες συντήρησης της 17N. Κάποτε όμως αυτή η («μακρινή» όπως είπαμε) εποχή πέρασε.

29

Στην αρχή της δεκαετίας του '90 το κράτος βρέθηκε αντιμέτωπο με την ανοιχτή εκδήλωση της κρίσης, μια κρίση κοινωνικής αναπαραγωγής που διαπερνούσε όλη την κοινωνία· δεν οφειλόταν μόνο στα αποτελέσματα των αγώνων του υποκειμένου που συνήθως αποκαλούμε εργατική τάξη (εδώ αναφερόμαστε στους αγώνες στα τέλη της δεκαετίας του '80 των εργαζόμενων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα), αλλά και αυτών των υποκειμένων —γυναικών, φοιτητών— που με την άρνησή τους να είναι οι παραδοσιακές αναπαραγωγικές μηχανές ή να ολοκληρώνουν συντόμως τις σπουδές τους μπλόκαραν τις προσπάθειες της αστικής τάξης για αναδιάρθρωση. Η αδυναμία της τότε «σοσιαλιστικής» κυβέρνησης ν' αναλάβει την καπιταλιστική αντεπίθεση (μεσούντων των «οικογενειακών καυγάδων» που έμειναν γνωστοί [:] ως «σκάνδαλο Κοσκωτά») σήμανε συναγερμό στους αστούς. Αξιοποιώντας τον αντίκτυπο του «σκανδάλου» αυτού, και με πρόσχημα την «κάθαρση», οι μετέπειτα «οικουμενικές κυβερνήσεις» και στη συνέχεια οι δεξιοί πήραν τα ηνία. Η «παρέμβαση» επ' αυτού της 17N ήταν σημαντική στο βαθμό που κι αυτή με τον τρόπο της έδειχνε προς την εκσυγχρονιστική και καθόλου αναχρονιστική κατεύθυνση της αναδιάρθρωσης και της

πολιτικής ανανέωσης: «Ο ίδιος ο οικονομικός ρεαλισμός για την αποφυγή της χρεοκοπίας και του μαρασμού, οδηγεί στα επαναστατικά μέτρα. Κι αυτό γιατί το κράτος σήμερα δεν μπορεί να βάλει φρένο στη ληστρική δραστηριότητα και τις απάτες της λματ, δεν μπορεί να τη δαμάσει, παρά μόνο με την κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση των προβληματικών επιχειρήσεων, το πέρασμα της κυριότητας της μειοψηφίας των μετοχών στο κράτος αφού όσα κεφάλαια έβγαλαν έξω παράνομα ξεπερνούν την αξία τους. Ακόμη πρέπει να κατάσχει τα περιουσιακά τους στοιχεία χωρίς αποζημίωση και να τους αποδοθούν μόνο όταν επιστρέψουν τα κλεμμένα κεφάλαια. Είναι η μόνη λύση πουνται σήμερα όχι μόνο κοινωνικά δίκαιη αλλά και οικονομικά απαραίτητη για να μπορέσουν ν' απελευθερωθούν κεφάλαια για επενδύσεις και αναδιάρθρωση, για ν' αποφύγουμε τη χρεοκοπία και οικονομική καταστροφή». (Από την προκήρυξη της 11ης Νοεμβρίου 1988 σχετικά με την υπόθεση Κοσκωτά). «Η δημιουργία λοιπόν ενός φερέγγυου δυναμικού φορέα μιας άλλης αριστεράς μετά τη χρεοκοπία-απάτη-ξεπούλημα του Συνασπισμού, είναι το κύριο καθήκον όλων των αριστερών σήμερα.» (Από την προκήρυξη της 3ης Ιουλίου 1989 καταγγελίας της κυβέρνησης ΝΔ-Συνασπισμού.). «Η στρατηγική λοιπόν αυτή, για την οποία ευθύνονται κύρια ο ηγετικός ληστρικός όμιλος της άρχουσας καπιταλιστικής τάξης, δηλαδή η ιδιωτική πρωτοβουλία, η σημερινή ηγεσία της ΝΔ αλλά και η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ είναι υπεύθυνη για τη συνεχή επιδείνωση της οικονομίας την τελευταία 15ετία, τη χειροτέρευση της θέσης της στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας, τη συνεχή αποβιομηχανοποίηση, την αύξηση της εξάρτησης, αλλά και το ξεπούλημά της, τα ελλείμματά της, την πτώση του βιοτικού επιπέδου και τη ραγδαία επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων.» (Από την προκήρυξη της 26ης Σεπτεμβρίου 1989 σχετικά με την εκτέλεση του Μπακογιάννη). «Συνολικά λοιπόν είτε σαν άκυρο-λευκό είτε σαν αποχή, οι ψήφοι που δόθηκαν στο επαναστατικό ρεύμα και τη 17Ν σαν κύρια δύναμη του χώρου ανέρχονταν σε 4 με 5%, σύμφωνα με το

εκλογικό αποτέλεσμα της 18 Ιουνή. Το ποσοστό αυτό βρίσκεται κάτω από την πραγματική μας δύναμη, αφού ένας κόσμος που μπορεί να μας υποστηρίζει, προτίμησε για λόγους χρήσιμης ψήφου να ψηφίσει είτε Συνασπισμό είτε ΠΑΣΟΚ. Το ελάχιστο λοιπόν αυτό ποσοστό των 4 με 5% σύμφωνα με τα εκλογικά αποτελέσματα καθιστούν το επαναστατικό ρεύμα και τη 17Ν την τέταρτη πολιτική δύναμη της χώρας μετά τη ΝΔ, το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ, και πάνω από την ΕΑΡ που δεν εκπροσωπεί ούτε 1,6%, τη ΔΗΑΝΑ, το ΚΚΕ εσ. ΑΑ· και λοιπούς.» (Από την προκήρυξη της 11ης Οκτωβρίου 1989 σχετικά με την υπόθεση Μπακογιάννη. Οι υπογραμμίσεις στο ανωτέρω απόσπασμα είναι και πάλι δικές μας).

Η νέα εποχή είχε αρχίσει. Η αντεπίθεση εξαπολύθηκε, χωρίς προσχήματα πλέον, απέναντι στη γενικευμένη χαλάρωση όλων των κομματιών της τάξης. Σε γενικές γραμμές, η στρατηγική της εξουσίας αποσκοπεί να ελέγχονται οι προλετάριοι και τα παιδιά τους περισσότερο, να δουλεύουν περισσότερο και να αποσπούν απ' το κεφάλαιο όσο το δυνατόν λιγότερα. Σ' αυτό το πλαίσιο θα εντάξουμε τους αμυντικούς αγώνες που ξεκινούν με τις μαθητι-

Ηομοεατικό Δωδεκανήσου 21, τηλ: 522225. Αποδήμες: Ζε Χαροκόπειος-Καλοχώριο: 572132.	
I.C.I. Hellas A.E. Σινδός, τηλ: 799324. (Βρεττονία).	Βιομηχανική περιοχή, 797854.
BAYER ΕΠΙΚΑ Α.Ε. Αποδήμη Φυτοφάρμακων, Ζε χαροκόπειος-Καλοχώρι, Τομέας Φυτοφάρμακων, Βενιζέλειο, τηλ: 572395, 571787. Καλοπούδιο 4, τηλ: 223479, 223839.	
GLAXO (Φαρμακευτικού), (Βρεττονία). Λεωφ. Μ. Αλεξανδρου 21, τηλ: 848034, 843215.	
MERCEDES. Διαδικτο: 763623, 763621, 763622. υποκατηματα συνταλάκκων: Προμηθέα 31, τηλ: 513436. Σκέθετον αυτοκινήτων: Θ. Σφράγιδος 15(Ανθεύον), 4225550.	
3. Αντηροστοι πολιτικού ΑΥΣΤΙΝ-ΡΟΒΕΡ-ΛΑΝΔ ΡΟΒΕΡ, Ζε χαροκόπειος-Βέροιας, τηλ: 765902, 765524, 765924.	

κές καταλήψεις του '91, περνούν στην ΕΑΣ το '92 και φτάνουν μέχρι το κίνημα ενάντια σ' ότι έμεινε γνωστό ως «εκπαιδευτικός νόμος 2525» —που κατά μία έννοια ρίχνει την αυλαία αυτής της ιστορικής περιόδου. Τα αποτελέσματα είναι γνωστά. Οι μικρές νίκες εδώ κι εκεί θ' ακυρώνονταν στη συνέχεια είτε λόγω της συνδικαλιστικής χειραγώγησης είτε λόγω της συντεχνιακής πολυδιάσπασης ή της επανισχυροποίησης του κράτους των κομμάτων, και τέλος θα συναποτελούσαν μια μεγάλη ήττα. Όποιος έχει συμμετάσχει έστω και στην πιο ταπεινή μισθολογική

διεκδίκηση θα έχει αντιληφθεί ότι, ακόμα περισσότερο και από το αποτέλεσμα, αυτό που μετράει τελικά και καθορίζει το μέλλον του ανταγωνισμού είναι η αίσθηση δύναμης που νιώθει κανείς μέσα στον αγώνα. Μ' αυτήν την έννοια ήττες ήταν οι περισσότεροι αγώνες της δεκαετίας του '90: άφησαν την τάξη περισσότερο αδύναμη και διαιρεμένη από πριν. Αντιλαμβάνεται επίσης κανείς ότι αυτή η αίσθηση της ήττας και της αδυναμίας, αυτή η πικρή γεύση στο στόμα, είναι το καλύτερο έδαφος για να καλλιεργηθούν ο κυνισμός, η μνησικακία, η απάθεια, ο ατομικισμός, ο ρατσισμός και ο κανιβαλισμός. Δεν μπορούμε να επεκταθούμε περισσότερο στην ιστορία της ταξικής πάλης αυτής της περιόδου. Κρατάμε όμως ότι από την εποχή της συντήρησης (τη δεκαετία του '80) έχουμε πια μπει στην εποχή της όξυνσης (δεκαετία του '90).

30

Για το κεφάλαιο και το κράτος του ο δρόμος της σύγκρουσης με τον «εσωτερικό εχθρό» έχει μια ιδεολογική παράμετρο που θα αξιοποιόταν στο έπακρο. Βασικό όχημα του ιδεολογικού πολέμου που διεξαγόταν σ' όλη τη δεκαετία του '90 είναι τα (νεοδημιουργηθέντα) ιδιωτικά ΜΜΕ. Η σκέψη της ανακυκλωμένης πλέον αριστεράς θα συναντήσει τη δεξιά: το νέο ιδεολογικό motto λέγεται «απενοχοποίηση του πλούτου» (και του με κάθε μέσο πλουτισμού). Έπρεπε να υπάρχει η ιδεολογική υπόκρουση της «απελευθέρωσης» απ' τις ενοχές του (αριστερού) παρελθόντος, υπόκρουση που την πρόσφεραν η TV και τα μυριάδες γκλαμουράτα έντυπα για να συνοδευτεί η αντεπίθεση του κεφαλαίου που απλώθηκε στους δρόμους, τα σχολεία και τους χώρους δουλειάς. Η αρπαχτή, ο ατομικισμός, η καταδίκη των συλλογικών διεκδικήσεων ως «μπανάλ», άρχισαν να αναδύονται εκδικητικά, κουβαλώντας μαζί τους το μεταμοντέρνο, «αντικομφορμιστικό» άρωμα της αφομοιωμένης αντικουλτούρας που τα προώθησε.

Είναι στις αρχές αυτής της δεκαετίας, στο πιο κρί-

σιμο, από ταξική σκοπιά, σημείο όξυνσης του ανταγωνισμού, που για τα αφεντικά (κάθε μεγέθους) έρχεται μια ανέλπιστη χείρα βοηθείας. Ο πάλαι ποτέ «εξ ανατολών» κίνδυνος μετατράπηκε σε σωτήρια κάθοδο χιλιάδων εξαθλιωμένων, διαθέσιμων για κάθε χρήση, ξεριζωμένων και εξατομικευμένων μεταναστών προλετάριων. Ιδανική ύλη για άντληση υπεραξίας, ιδιαίτερα όταν οι «ντόπιοι» προβάλλουν τέτοια αντίσταση. Οι ανταγωνισμοί εντός της τάξης —τόσο παλιοί όσο κι ο ίδιος ο καπιταλισμός— άρχισαν να οξύνονται, κυρίως ανάμεσα σε μετανάστες και χαμηλόμισθους «ντόπιους». Απ' την άλλη είναι γνωστό πως οι μετανάστες τόνωσαν τη μικροϊδιοκτητική τάξη που όλα τα φαινόμενα, αρχές του '90, προμήνυαν τον αργό της θάνατο. Μια τρίτη διάσταση της ξαφνικής έντονης μεταναστευτικής ροής προς μια χώρα που κανα-δυό δεκαετίες πριν τραγούδαγε με νταλκά «στο σταθμό του Μονάχου, άχου», είχε πιο περίπλοκες επιπτώσεις. Στο βαθμό που κάποιοι μετανάστες —δηλ. διαθέσιμη εργατική δύναμη προς εκμετάλλευση— είναι πλήρως διαθέσιμοι, μπορούν ν' «απασχοληθούν» από ντόπιους, ακόμα και χαμηλόμισθους εργάτες, προσφέροντας διάφορες υπηρεσίες. Ακόμα κι οι εργάτες που απολύονται, μπαίνουν στη μαύρη εργασία, εντατικοποιούνται και ξεζουμίζονται μπορούν τώρα να έχουν τους «δικούς» τους περιστασιακούς υπηρέτες, για να βλέπουν «τα χειρότερα» και ν' αποζημιώνονται. Οι μετανάστες γίνονται οι αλυσίδες τους αφού η σχέση αυτή εντός της τάξης πειθαρχεί και τους μεν και τους δε.

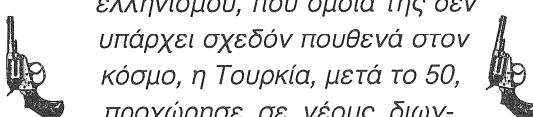
31

Η δεύτερη διέξοδος για το κράτος, στη μάχη του στο εσωτερικό μέτωπο, ήταν οι ιμπεριαλιστικές του βλέψεις προς την έρημο των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης. Για ένα σύντομο μάλιστα χρονικό διάστημα δεν τηρήθηκαν καν τα προσχήματα, σε σχέση πχ με τη μοιρασιά της χώρας των «γυφτοσκοπιανών», το Αιγαίο, την Αλβανία. Το πρώτο μισό της δεκαετίας του '90 είναι η πλέον επιθετική περίοδος της ελληνικής αστικής τάξης που ενθαρρυμένη —όπως νομίζει— απ' τους διεθνείς συσχετι-

σμούς προσπαθεί ν' αποκομίσει τη μεγαλύτερη δυνατή λεία. Ο δήθεν αμυντικός εθνικισμός είναι ο αποτελεσματικότερος τρόπος μεταστροφής των κοινωνικών συγκρούσεων σε «συστράτευση» στα «εθνικά ιδεώδη»: ας θυμηθούμε, για παράδειγμα, πόσο εύκολα οι μαθητές-διαδηλωτές έγιναν χειροκροτητές των «μακεδονικών» συλλαλητηρίων πριν δέκα χρόνια.

Είναι λοιπόν αυτή τη δεκαετία, που η 17Ν βρίσκεται στο φόρτε της. Έχει τις περισσότερες ενέργειες και την πιο ξεκάθαρη αναφορά στη «χάραξη εξωτερικής πολιτικής», και προσπαθεί να επηρεάσει με την ένοπλη προπαγάνδα της τα imperium σχέδια μιας αστικής τάξης που ψάχνεται. Θα επιτεθεί σε τούρκους διπλωμάτες, θα προσπαθήσει να ανεβάσει το θηθικό του ελληνικού στρατού, θα αγανακτήσει με τα «Ιμια». Είναι η συνεπής φωνή της εθνικιστικής φράξιας του κράτους που οσμίζεται παντού «εθνικούς κινδύνους» και απειλή της «εθνικής ανεξαρτησίας».⁵¹ «Αντί λοιπόν η Ελλάδα νάθετε χτες ζήτημα Ανατολικής Θράκης (όχι Κωνσταντινούπολης) που κατοικούνταν από ελληνικούς πληθυσμούς και της αποσπάστηκε, άδικα, λόγω της αγγλικής αποικιοκρατίας, θέτει σήμερα η Τουρκία θέμα Δυτικής Θράκης. Αντί να κατάγγελνε την φασιστικού τύπου επίλυση του ζητήματος των μειονοτήτων, με τις αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών και το ξερίζωμα του ελληνισμού, που όμοιά της δεν υπάρχει σχεδόν πουθενά στον κόσμο, η Τουρκία, μετά το 50, προχώρησε σε νέους διωγμούς και, μετά την δεκαετία

του 60, την επανέλαβε στην Κύπρο. Αντί νάθετε χτες η Ελλάδα ζήτημα Ίμβρου και Τενέδου, που είχαν ελληνικούς πληθυσμούς, θέτει σήμερα η Τουρκία ζήτημα βραχονησίδων, υφαλοκρηπίδας, εναέριου χώρου, ακόμη και Δωδεκανήσου. Αντί να αμφισβητούσαν την αποδοχή, κάτω από εξαναγκασμό στη Λωζάνη, της αγγλικής κατοχής και κυριαρχίας της Κύπρου, ιδίως μετά τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 50, οι ελληνικές κυβερνήσεις προχώρησαν σε νέες προδοτικές συμφωνίες στη Ζυρίχη και το Λονδίνο, αναγνωρίζοντας δικαιώματα τόσο στην Τουρκία όσο και στην Αγγλία, που οδήγησαν στην εισβολή του 74 και στη σημερινή ουσιαστική διχοτόμηση της Κύπρου.» (Από την προκήρυξη της 16ης Ιουλίου 1991 σχετικά με την απόπειρα εναντίον τούρκων διπλωμάτων). «Διαρκές Μόναχο που, όπως εξηγήσαμε, οδήγησε τη χώρα στο σημερινό τραγικό αδιέξοδο. Στο να αντικρύζει ανήμπορη και παράλυτη τις νέες κατακτήσεις και κλιμακούμενες διεκδικήσεις του τούρκικου επεκτατισμού. Την κατοχή του ενός τρίτου της Κύπρου, τις διεκδικήσεις στο Αιγαίο, την υφαλοκρηπίδα, τον εναέριο χώρο, τη Θράκη, τα Δωδεκάνησα κι αλλού. Αυτό το διαρκές Μόναχο των εξωνημένων πολιτικών, στρατιωτικών, εκδοτών, μόνο η άμεση λαϊκή κινητοποίηση στη βάση μπορεί να ανατρέψει, να βάλει έναν αποφασιστικό φραγμό στη συνεχή προδοσία και το συνεχές ξεπούλημα της χώρας.» (Από την προκήρυξη της 7ης Οκτωβρίου 1991 σχετικά με την εκτέλεση του τούρκου διπλωμάτη Τοστίν). «Η κρίση στα Ιμια υπήρξε θρίαμβος της Τουρκίας και ατιμωτική πολιτικο-στρατιωτική ήττα της Ελλάδας. Στρατιωτική ήττα γιατί κατελήφθη ελληνικό έδαφος τη στιγμή που είχαν κινη-

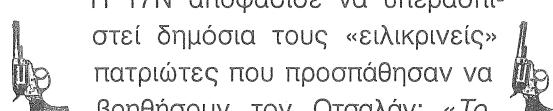
⁵¹ Εδώ ας ξεκαθαρίσουμε κάτι. Ποτέ δεν πιστέψαμε ότι οι αντιμπεριαλιστικές, εθνικοαπελευθερωτικές απόψεις της 17Ν θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κάτι διαφορετικό απ' αυτό στο οποίο οδήγησαν: στον καθαρό εθνικισμό. Κι αυτό γιατί ο σκληρός πυρήνας των τριτοκοσμικών, αντιμπεριαλιστικών ιδεολογιών είναι αναπόδραστα ο εθνικισμός, αφού είναι στην ίδια τη φύση του έθνους-κράτους να κινείται επιθετικά εναντίον όλων των άλλων. Το κέντρο βάρους όλων των τριτοκοσμικών ιδεολογιών είναι το «εθνικό συμφέρον» και η «εθνική ανεξαρτησία», ο πόλεμος ενάντια σε πραγματικούς ή φανταστικούς εχθρούς που επιβιουλεύονται την κυριότητα του έθνους, ενάντια σε ένα imperium ή σ' άλλα μικρότερα έθνη-κράτη. Συνήθως, στην «αμυντική» του εκδοχή, το «εθνικό συμφέρον εμφανίζεται ως «λαϊκό συμφέρον» ή ακόμα και ως «προλεταριακό συμφέρον», αφού λαός και προλεταριάτο ταυτίζονται με το έθνος. Στην «επιθετική» του εκδοχή εμφανίζεται ως «εθνικό γόγητρο» ή κάτι παρεμφερές. Αδιάφορο ωστόσο μας είναι: «αμυντικό» α λα δεκαετίας '70-αρχών '80 ή «επιθετικό» α λα δεκαετίας '90, είναι απλά θέμα συγκυρίας. Ο αντιμπεριαλισμός του '70 όσο «προοδευτικός» κι αν ακουγόταν, θα αποκαλυπτόταν το '90 σαν αυτό ακριβώς που ήταν πάντα, απλά και ξεκάθαρα εθνικιστικός. Άρα, για να είμαστε ακριβείς, δεν «οδηγήθηκε» στον εθνικισμό τη 17Ν· βρισκόταν απ' την αρχή εκεί —ήδη απ' την εποχή της εκτέλεσης του Ουέλ.

τοποιηθεί οι Ένοπλες Δυνάμεις για να το προφυλάξουν. Κατάληψη που δεν έγινε σε κάποια απομακρυσμένη βραχονησίδα από τις εκατοντάδες του Αιγαίου, όπως ειπώθηκε, αλλά σε μια από τις δύο που αμφισβήτησαν ρητά οι Τούρκοι εκείνη τη στιγμή. Ατιμωτική για μας, θρίαμβος για την Τουρκία γιατί η κατάληψη έγινε χωρίς να πέσει ούτε μια ντουφεκιά και χωρίς να κάνουμε την παραμικρή προσπάθεια ανακατάληψης». (Από την προκήρυξη της 28ης Μαΐου 1997 σχετικά με την εκτέλεση του Περατικού). «Αποφασίσαμε λοιπόν να χτυπήσουμε τον αμερικανικό υπεριαλισμό-εθνικισμό για όσα επιβούλευεται ενάντια στα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας. Για το ότι είναι ο κύριος υπεύθυνος για τη διαιώνιση της Τούρκικης κατοχής στην Κύπρο, για τις Τούρκικες διεκδικήσεις στο Αιγαίο σε βάρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας, για τη σχεδιαζόμενη διχοτόμηση του Αιγαίου και την τοποθέτηση του υπερεξοπλισμένου από αυτόν Τούρκου σαν χωροφύλακα τοποτηρητή του στο μισό Αιγαίο.» (Από την προκήρυξη της 8ης Απριλίου 1998 σχετικά με βομβιστικές επιθέσεις ενάντια σε McDonalds, General Motors, Citibank).

Και όσο περισσότερο η αστική τάξη, που είχε για ένα διάστημα συνδέσει τα αρπακτικά της όνειρα με τον κάθε Μιλόσεβιτς, τα έβλεπε να γκρεμίζονται και αναγκαζόταν να προχωράει σε πιο ρεαλπολιτικό πρακτικές τόσο η φωνή της 17Ν εξαγριωνόταν εθνικά. Οι εκπτώσεις στις imperium βλέψεις των ελλήνων αστών αντικατοπτρίζονται στην παράδοση του Οτσαλάν και η αλλαγή πλεύσης έγινε φανερή με τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο ενάντια στη Γιουγκοσλαβία. Η 17Ν αποφάσισε να υπερασπιστεί δημόσια τους «ειλικρινείς» πατριώτες που προσπάθησαν να βοηθήσουν τον Οτσαλάν: «Το διαλυμένο κράτος που αποκάλυψε η συνωμοσία Οτζαλάν δεν είναι αποτέλεσμα λανθασμένων χειρισμών ή παραλείψεων αλλά είναι απόρροια της φύσης του σημερινού ελληνικού κράτους, της θεμε-

λιώδους αντίφασης που το χαρακτηρίζει. Ενώ υποτίθεται ότι βασίζεται στον εθνισμό και όχι στον εθνικισμό, που όπως εξηγήσαμε πέρσυ, ακόμη και σήμερα αποτελεί το θεωρητικό και πρακτικό βάθρο της πολιτικής οργάνωσης της κοινωνίας και των διεθνών σχέσεων, σύμφωνα με τον οποίο το Κράτος-Έθνος και όχι η Ευρωπαϊκή Ένωση ή το ΝΑΤΟ έχει καθήκον να υπερασπίζεται τα κυριαρχικά του δικαιώματα όταν αυτά απειλούνται, εντούτοις παραιτείται απ' αυτό, λειτουργώντας σαν κράτος υποτελές, σαν προτεκτοράτο. Όντας έτοιμο να προβεί σε παραχωρήσεις σε θεμελιώδη ζητήματα που αφορούν τα κυριαρχικά του δικαιώματα, υπακούοντας τυφλά σε εντολές ξένων κέντρων, λειτουργώντας σαν εθνικός μειοδότης... Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να παρουσιάζεται το παρόν και το άμεσο μέλλον της χώρας ζοφερό. Να επικρέμαται πάνω από το κεφάλι του διαλυμένου ελληνικού κράτους η δαμόκλειος σπάθη του θερμού επεισοδίου και η προοπτική νέων σοβαρών παραχωρήσεων που θ' αναγκαστεί ν' αποδεχτεί η κυβέρνηση με τον έναν ή τον άλλο τρόπο. Είναι στο επικοινωνιακό επίπεδο, να προετοιμάζεται ο λαός, από τους «δημοσιογράφους», την πολιτική και δικαστική εξουσία και να καλείται να ξεσκεπάσει και να καταδικάσει τους υπεύθυνους αυτών των δεινών, τους ενόχους, όχι τους πραγματικούς δηλαδή την προδοτική πολιτική ηγεσία, αλλά τους αποδιοπομπαίους τράγους, τους ... ανεύθυνους «υπερπατριώτες».» (Από την προκήρυξη της 16ης Μαρτίου 1999 σχετικά με την υπόθεση Οτσαλάν).

Η εκτέλεση του Σόντερς αποδείχτηκε το κύκνειο άσμα μιας αμετάκλητα φθίνουσας πορείας. Η αλλαγή πλεύσης του ελληνικού κράτους ήταν πια οριστικό γεγονός. Άλλο⁵² έχουμε εξηγήσει το γιατί και το πώς η συμπαράταξη με τους «φασίστες» των Βαλκανίων αντικαταστάθηκε από τη σύμπλευση με τους δημοκράτες serial killers της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Το γιατί και το πώς τα αλυτρωτικά συνθήματα αντικαταστάθηκαν από τα ιδεώδη της «ασφάλειας» και της «οικονομικής ισχύος». Το γιατί και το πώς ο εθνικός τσαμπουκάς του ελληνόβλαχου αντι-

⁵² Βλ. το α' μέρος αυτού του κειμένου και το φυλλάδιο «Το πένθιμο τραγούδι του παλιομοδίτικου ελληνικού εθνισμού...», στα «Παιδιά τη Γαλαρίας» (τ. 8, 2000).

καταστάθηκε απ' την κουτοπονηριά της διπλωματίας και τη λιγούρα των business (όχι πως το ένα αποκλείει το άλλο, αλλά ανάλογα με τη συγκυρία κάποιο πάντα πρέπει να μπει σε προτεραιότητα. Όπως έλεγε και ο —κυνηγημένος τώρα— Κάρατζιτς, «θα θέλαμε να οδηγάμε Μερσεντές, αλλά τώρα πρέπει να οδηγήσουμε τανκς»).

32

Προς αυτήν την κατεύθυνση της αλλαγής του υλικού της «Μεγάλης Ιδέας» (και των «Μεγάλων Ιδεών» εν γένει) η εκσυγχρονιστική φράξια κινήθηκε γοργά και μεθοδικά. Το 1999 είχε ήδη στο ενεργητικό της τη μεγαλύτερη (προσωρινή) επιτυχία στο εσωτερικό μέτωπο: είχε επιτύχει τη μεταστροφή, τον εκφυλισμό της ταξικής πάλης σε ατομικό αγώνα πλουτισμού. Με τη διαφήμιση του χρηματιστηρίου είχε καταφέρει να συνδέσει τις υποκειμενικές προσδοκίες με την καπιταλιστική συσσώρευση. Κάθε σπίτι on line, κάθε οικογενειακή εστία μετρούσε απώλειες και κέρδη εταιρειών —είχε ήδη τότε διανυθεί μια μεγάλη απόσταση από τις «επικίνδυνες» φιλοκουρδικές, φιλοσερβικές συμμαχίες και τα αντιαλβανικά, αντισκοπιανά, αντιτουρκικά μέτωπα. Φυσικά, δεν ισχυριζόμαστε ότι η ανάγκη της καπιταλιστικής συσσώρευσης αποκλείει τον εθνικισμό —κάθε άλλο. Όμως η ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού απαιτούσε —ήταν αναγκασμένη ν' απαιτεί— έναν μεταμοντέρνο εθνικισμό απαλλαγμένο από τα παλιά εθνικοανεξαρτησιακά, φυλετικά, ματοβαμμένα ιδεώδη και περισσότερο προσανατολισμένο στη ψυχρότητα των δεικτών ανάπτυξης. Απαιτούσε τη δημιουργία υπηκόων που να φέρνουν περισσότερο σε επενδυτές και λιγότερο σε Μακεδονομάχους.

Η «ασφάλεια» (των επενδύσεων) απαιτούσε πια όχι εθνικές φαντασιώσεις συλλογικού τύπου που μπορεί να μεταφράζονται σε «εθνικές περιπέτειες» και ατομικές εισοδηματικές απώλειες αλλά συμβιβασμούς, επιχειρηματικά ανοίγματα, συμβόλαια. Ολυμπιακούς αγώνες και όχι Κόκκινες Μηλιές.

Ήταν ολοφάνερο ότι οι πολιτικές ιδέες που εξέφραζε η 17N είχαν πια ηττηθεί μαζί με τη φράξια της αστικής τάξης που παραγκωνισμένη σιωπούσε. Η 17N έβγαινε εκτός μόδας. Εκτός χρήσης. Πρόσφορη για «εξάρθρωση». Σύμφωνα με όσα έχουμε εκθέσει μέχρι εδώ, δεν υπήρξε ποτέ **κι ούτε μπορούσε να υπάρχει** καμιά προλεταριακή χρήση της 17N. Αυτή η οργάνωση, όπως δείχνουν τα λόγια της και οι πράξεις της, έβλεπε πάντα την ιστορία από τα πάνω, από τη σκοπιά του κράτους, από τη σκοπιά των αντιμαχόμενων φραξιών του κράτους. Κι αν όσα έχουμε πει μέχρι τώρα δεν αρκούν για ν' απαντηθεί το ερώτημα του υπότιτλου —«Απείλησε ποτέ η 17N τη Δημοκρατία;»— παραθέτουμε ένα ακόμα απόσπασμα, αυτή τη φορά από την προκήρυξη του Ιουνίου του 2001, σχετικά με τη βομβιστική επίθεση κατά του βουλευτή Μιχαλολιάκου: «*Η Δημοκρατία όμως δεν είναι ζήτημα εξωτερικών επιφαινομένων αλλά ουσίας. Αν διατηρηθούν οι εξωτερικές μορφές της αλλά αφαιρεθούν όλες οι αρχές και η θεωρία που την θεμελιώνουν, ο Διαφωτισμός, η ελευθερία, ισότητα, αδελφοσύνη, καταρρέει από μέσα κι από μόνη της, χωρίς να την έχει ανατρέψει κανένας εξωτερικός εχθρός. Καταλήγει σε ένα καθεστώς στην E.E. και στις ΗΠΑ που αρνείται όχι μόνο ουσιαστικά αλλά και ρητά στον πολίτη το δικαίωμα να αποφασίζει μέσω των εκλογών και του κοινοβουλίου, αναθέτοντάς τον σ' αυτούς που αποκαλούν decision makers, γραφειοκράτες είτε του Δημοσίου είτε των πολυεθνικών μονοπωλίων, χωρίς καμιά ουσιαστική λαϊκή νομιμοποίηση.*»

Δε μας ανησυχεί λοιπόν καθόλου το ότι η 17N συμπαρασύρεται στην πτώση της φράξιας που τη στήριζε και της εποχής που αυτή μεσουρανούσε. Αντίθετα, μας ανησυχεί ό,τι έρχεται με αφορμή τη «διάλυσή» της. Ακόμα περισσότερο, μας εξοργίζει η ταύτισή της με την ταξική πάλη και η προσπάθεια ενταφιασμού μαζί μ' αυτήν και της ιστορίας, **της ιστορίας μας**. Κι αυτό θα έπρεπε ν' απασχολεί όποιον βλέπει τα πράγματα από τη σκοπιά του ταξικού ανταγωνισμού.